

PROGRAMOVÉ PRIORITY A DALŠÍ ÚKOLY RADY SENIORŮ ČESKÉ REPUBLIKY NA OBDOBÍ LET 2009 AŽ 2013

Programové zaměření působnosti Rady seniorů České republiky na období let 2009 až 2013 vyhláší její první sjezd s cílem zvýšit kvalitu života a zabezpečit klidné a spokojené stáří seniorské generaci. Programová orientace navazuje na zkušenosti z jedenáctileté činnosti Koordinačního výboru organizací důchodců a zdravotně postižených ČR (založen v roce 1993) a na zkušenosti z prvního funkčního období Rady seniorů. Vychází též z poznání uskutečněných šetření a výzkumů, z poznání seniorských poraden, ze statistických dat, a z dalších věcně příslušných informací a dokumentů.

1. sjezd RS ČR definuje zásadní problémy seniorské generace v České republice na počátku třetího tisíciletí a současně vymezuje formy participace Rady seniorů na jejich řešení:

1) Stálé zhoršování sociálního postavení českých seniorů, tj. zaostávání valorizace penzí za vývojem mezd

Velká část seniorské populace neměla možnost se v letech 1948 až 1989 dostatečně hmotně připravit na podzim života podle současných hledisek a možností. Navíc značná část jejich úspor byla znehodnocena vysokou inflací v roce 1991 a v dalších letech ekonomické transformace. Nicméně celou tuto dobu současní senioři pracovali, vytvářeli hodnoty a na základě průběžného penzijního systému si na svoje penze celý život spořili. Senioři se tak výrazně zasloužili o hospodářskou sílu země i o úroveň její vědy a techniky. Vložené prostředky do penzijního systému a také jimi vytvořené investiční zdroje ekonomiky zakládají současným seniorům ekonomicky legitimní nárok nejen na dostatečné penze ale též na přiměřený podíl na prosperitě společnosti. Není jejich vinou, že vlády nenakládaly a nenakládají s tímto bohatstvím tak, aby se to mohlo projevit ve vyšší životní úrovni seniorů.

Sociální postavení českých seniorů měřeno dle mezinárodních standardů tzv. obecným náhradovým poměrem (poměr průměrného starobního důchodu k průměrné hrubé mzdě) klesl ze 55,3 % v roce 1991 na 39,8 % v roce 2008, tj. téměř o třetinu. V průběhu prvního funkčního období Rady seniorů poklesl obecný náhradový poměr ze 40,6 % v roce 2004 na 39,8 % v roce 2008, tj. o 0,8 desetiny procentního bodu. Pro ilustraci, v okolních zemích dosahuje náhradový poměr 53 % v Rakousku a ve Francii, 45 % ve Velké Británii, 49 % ve Španělsku, 44 % v Německu, 45 % v Polsku a 47 % na Slovensku. Přes stálý tlak Rady seniorů a řadu uskutečněných jednání na nejvyšších úrovních se situaci zlepšit nedaří. Hlavní příčinou je nízká valorizace penzí, která trvale zvyšuje rozdíl mezi životní úrovní celé společnosti a důchodci.

K zastavení nespravedlivého vývoje Rada seniorů zpracuje a předloží do Parlamentu České republiky:

- návrh zákona k nastavení dokonalejšího, spravedlivějšího a progresivnějšího mechanismu valorizace důchodů,
- návrh zákona o minimálním důchodu, který zajistí přiměřený příjem každému starobnímu důchodci (spotřeba na úrovni spotřebního koše základních životních potřeb starobních důchodců),

Navýšení nízkých důchodů přiznaných před rokem 1998 bude Rada seniorů prosazovat prostřednictvím zavedení mimořádných výplat třináctých důchodů.

Strategickou prioritou RS ČR při dojednávání valorizace důchodů s ústavními činiteli je docílit zvýšení náhradového poměru, tj. průměrného starobního důchodu na úroveň 45 % průměrné hrubé nominální mzdy.

2) Utváření mezigeneračních vztahů záporně ovlivňují média zkresleným obrazem významu i vlivu seniorské generace na současnou společnost

Přehnané katastrofické scénáře stárnutí populace a jejich důsledků, kterými se mimo jiné zdůvodňuje potřeba reform, snahy privatizovat dobře a efektivně fungující průběžný důchodový systém pod tlakem finančních loby a návrhy na snižování mezigenerační a příjmové solidarity a na převedení rizik z podnikání penzijních fondů na klienty, to vše seniory stresuje, účelově manipuluje s míněním veřejnosti, spoluvytváří konfliktní mezigenerační vztahy a vytváří podhoubí věkové diskriminace. Přitom téměř neexistují v médiích pořady a nezávislé pravdivé informace o skutečných problémech seniorů, o jejich aktivitách, o současných a minulých zásluhách i o potenciálu pro současnost. Problematika výuky mezigeneračních vztahů ve společnosti více generací silně absentuje též ve výchovném cyklu všech typů škol.

K docílení společensky potřebných změn bude Rada seniorů ČR usilovat o:

- zřízení parlamentních výborů pro seniory a stárnutí populace v obou komorách Parlamentu České republiky,
- zkvalitnění působnosti Rady vlády pro seniory a stárnutí populace,
- důslednou realizaci tzv. Národního programu přípravy na stárnutí pro období let 2008 až 2012,
- zastoupení seniorů v Radě pro rozhlasové a v Radě pro televizní vysílání.

Při vyjednávacích aktivitách s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR bude Rada seniorů prosazovat nejen rozvoj univerzit třetího věku ale též obohacení výuky o seniorskou problematiku na všech typech škol.

3) Nedostatečné využívání společenského potenciálu generace třetího věku

Český trh práce není připraven na využití nabídky seniorské pracovní síly. S hospodářskou krizí se bude situace dále zhoršovat. Přitom stárnoucí společnost si nemůže dovést vylučovat starší osoby z trhu práce a neposkytovat příležitost těm, kteří chtějí žít aktivně. Předávání dovednosti a intelektu se uskutečňuje v rámci mezigeneračních vztahů, ekonomické zapojení seniorů je samozřejmě v rodinách, přináší hodnoty v ekonomice, v kultuře a v komunitě. Využití celoživotních zkušeností seniorů je prospěšné pro činnost státní a veřejné správy. Přehled nabídky nad poptávkou po seniorské pracovní síle je ve velkých městech značný.

Pro nastartování příslušných aktivit Rada seniorů ČR:

- uskuteční celostátní konferenci za účasti příslušných resortů, sociálních partnerů a výzkumných pracovišť,
- vypracuje projekty pro uplatnění generací 50+ na trhu práce a v dalších formách společensky prospěšných aktivit,
- zvýší informovanost seniorů o možnostech a nabídkách pracovního uplatnění,

- zřídí seniorské agentury práce pro hl.m.Prahu, Jihomoravský a Moravskoslezský kraj.

4) *Vysoká cena nájemního bydlení v Praze, v Brně a v dalších statutárních městech snižuje jeho dostupnost. Hrozí reálná možnost bezdomovectví seniorů.*

Vysoká cena nájemního bydlení snižuje jeho dostupnost osamělým a nízkopříjmovým seniorům a také seniorům ve velkých bytech. Senioři jsou ekonomicky podněcováni přestěhovat se, ale není kam, sektor sociálního bydlení neexistuje a ani malometrážní byty k dispozici za dostupnou cenu nejsou. Přitom po trojnásobném nezaplacení nájemného a služeb souvisejících s bydlením mohou být senioři vystěhováni, a to bez rozhodnutí soudu, na ulici! Absence systémového řešení je zneužívána zejména soukromými pronajímateli.

Při nečinnosti státu Rada seniorů ČR zpracuje a do Parlamentu ČR předloží:

- návrh zákona o sociálním bydlení seniorů (nastavení podmínek přístupu k sociálnímu bytu, parametry sociálního bytu, doba nájmu, mechanismus nastavování individuálního nájemného, respektive ceny bydlení, zavedení nového institutu nájemního vztahu do právního řádu ČR, a to u seniorů nájmu „na dobu dožití“, restrikce takto definovaného nájemního práva při přechodu nájmu na jiné osoby, atd.),
- návrh zákona na zvýšení funkčnosti tzv. příspěvku na bydlení ve vztahu k seniorům (aby při absenci sektoru sociálního bydlení v dané lokalitě umožňoval dožití ve stávajících nájemních bytech),
- návrh novely občanského zákoníku k vyřešení historicky překonaného problému tzv. „drobných oprav v bytě“ placených nájemníky.

Při vyjednání s primátory hl.m.Prahy, Brna, Plzně, Hradce Králové, aj. bude Rada seniorů požadovat existenci tzv. náhradního bytového fondu, tj. malometrážních bytů a bytů s pečovatelskou službou pro seniory, kteří se chtějí do menších bytů přestěhovat.

Strategickou prioritou RS ČR je zabezpečit vhodné a důstojné bydlení všem seniorům v České republice i po přechodu na smluvní nájemné.

5) *Situace ve zdravotnictví a její dopady na seniory*

Zdravotní reformy zejména zavedení tzv. regulačních poplatků, nepřiměřeně zvyšují životní náklady seniorské generace, která je z důvodu věku objektivně na zdravotní péči závislá. V některých regionech se snižuje dostupnost zdravotních služeb, vážná situace je též u stomatologické, geriatrické, hospicové a následné péče.

Rada seniorů bude prostřednictvím legislativních a vyjednávacích aktivit prosazovat:

- zrušení regulačních poplatků pro seniorskou populaci,
- zásadní systémové změny u dále připravovaných zdravotních reforem, které zatím pouze preferují zájmy podnikatelských loby bez ohledu na nízkopříjmové skupiny pacientů a na dostupnost péče,
- zastoupení seniorů v expertních týmech ministerstva zdravotnictví.

Strategickou prioritou RS ČR je zabezpečit dostupnost kvalitní zdravotní péče všem seniorům i po reformě zdravotnictví.

6) Zhoršování přístupu seniorů ke kultuře a k dalším volnočasovým aktivitám

Rozsáhlý průzkum a studie o životě pražských seniorů prokázaly sporadickou respektive žádnou účast u 44 % respondentů této sociální skupiny na kulturních a sportovních akcích. V ostatních městech bude situace obdobná. Jde zřejmě o důsledek rušení a zdražování abonentních cyklů pro seniory v divadlech a koncertních síních, o důsledek nedostatečných slev v galériích, v kulturních památkách, ale i ve sportovních a rehabilitačních zařízeních. Přitom v některých evropských zemích jsou vstupy do galerií a do muzeí pro seniory nad 65 let zdarma.

Rada seniorů bude od státu, krajů a městských samospráv požadovat obdobný přístup.

7) Nedostatečné financování poradenských a dalších aktivit seniorských organizací

Seniorská populace je pro svůj věk a zdravotní stav sociální skupinou vyžadující specifickou péči, ochranu a pomoc. Tyto aktivity zabezpečují seniorské organizace a jejich sdružení – Rada seniorů České republiky za stát. V rámci plnění tzv. Národního programu přípravy na stárnutí pak zabezpečují aktivity další, zejména participaci seniorů na tvorbě právních předpisů státu a participaci na činnostech krajských a městských správ. Přitom financování seniorských poraden je naprosto nedostatečné a ostatní aktivity seniorských organizací nejsou zpravidla financovány vůbec. Situace není řešena systémově, grantová řízení jsou netransparentní, o velkých částkách je rozhodováno podle neznámých kritérií, často v časové tísní a bez možnosti odvolání proti rozhodnutí.

Pro zajištění opodstatněných změn bude Rada seniorů:

- usilovat o financování legislativních, vyjednávacích a participačních aktivit z kapitoly Všeobecné pokladní správy státního rozpočtu a z grantových projektů Úřadu vlády České republiky,
- prosazovat zapracování finančního krytí poradenských a volnočasových aktivit organizovaných seniorskými organizacemi do komunitních plánů a plánů rozvoje sociálních služeb krajů a obcí,
- zpracuje a do Parlamentu ČR podle Rakouského vzoru předloží návrh zákona o postavení, funkcích a financování Rady seniorů České republiky, o.s

8) Specifický problém – světová hospodářská krize a její dopady na české seniory

Zvyšování nezaměstnanosti, snižování příjmů z daní, zdravotního a sociálního pojištění spolu s nutností využívat prostředky státního rozpočtu i na pomoc pro jednotlivá odvětví národního hospodářství budou vytvářet stále silnější tlak na redukci sociálních a dalších veřejných výdajů. Přitom senioři jsou tou sociální skupinou, která je na penzích respektive dalších sociálních dávkách objektivně nejvíce závislá.

Za této situace bude Rada seniorů:

- průběžně monitorovat a vyhodnocovat dopady krize na příjmovou a sociální situaci starších osob, upozorňovat na rizika chudoby a sociálního vyloučení (podle věkových skupin, pohlaví a dalších kategorií) starobních důchodců,
- při jednáních s vládou a s příslušnými resorty požadovat konkrétní řešení tak, aby dopady krize na seniory byly únosné a společensky spravedlivé.

Kromě nezbytné participace Rady na řešení základních problémů seniorské generace vytyčuje 1. sjezd Radě seniorů ČR ještě úkoly další:

a) Zpracovat projekty:

- dalšího rozšiřování seniorských poraden do krajů Zlínského, Plzeňského, Středočeského a kraje Vysočina,
- k ochraně seniorů proti lichvě,
- k rozvoji aktivního stárnutí seniorů, tj. rozvoje volnočasových aktivit, participace seniorů na věcech veřejných, rozvoje dobrovolnictví a dle zájmu i zapojování seniorů do aktivit ekonomických,
- posílení sociální ochrany seniorů, zejména s nízkými důchody, osamělých seniorů a seniorů bydlících v nájemných bytech,
- ochrany seniorských práv a odstraňování diskriminace seniorů,
- zvyšování počítačové gramotnosti seniorů.

b) Vypracovat plán legislativních aktivit Rady seniorů ČR jehož prostřednictvím řešit: spravedlivější valorizaci důchodů, stanovení institutu minimálního důchodu, sociální bydlení seniorů, financování aktivit seniorských organizací, osvobození seniorů od notářských poplatků, stanovení vyšší věkové hranice pro zdravotní prohlídky seniorů při provozu na pozemních komunikacích, stanovení zákonné povinnosti krajům a samosprávě statutárních měst zakládat rady seniorů jako své poradní a konzultativní orgány, atd.

c) Aktivně se podílet na tvorbě II. a III. etapy důchodové reformy, zabránit spolu s dalšími organizacemi riskantním experimentům ohrožujícím stabilitu a ufinancovatelnost státního průběžného důchodového systému jako je navrhovaný OPT – OUT a navrhované snížení garancí u penzijních fondů a přenášení rizik z jejich podnikání na klienty.

d) Aktivně se podílet na tvorbě dalších etap zdravotní reformy. Do nadstandardní placené péče podpořit zařazení pouze zákroků a léků, které nesouvisí s léčbou chorob a zranění.

e) Při úpravách fiskální reformy vyvozovat tlak, aby negativně nedopadala na seniory s nízkými důchody, zejména při přijímání protikrizových opatření.

f) Prostřednictvím participace Rady seniorů na činnosti Rady vlády pro seniory a stárnutí populace, prostřednictvím participace Rady na tvorbě právních předpisů státu, prostřednictvím participace Rady na činnosti výborů pro seniory a stárnutí populace ustavených při obou komorách Parlamentu ČR, prostřednictvím vyjednávacích aktivit Rady s ústavními činiteli, s hejtmany krajů a s primátory statutárních měst aktivně ovlivňovat zaměření seniorské politiky státu, krajů a obcí s cílem zkvalitňovat život generací třetího a čtvrtého věku.

g) Aktivně ovlivňovat nejen kontrolu ale i tvorbu a aktualizaci Národního programu přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012.

h) Rozšířit krajské rady seniorů jako krajské orgány Rady seniorů ČR do všech krajů České republiky a městské rady seniorů do všech velkých měst. Současně rozšiřovat členskou základu RS ČR a jejích členských organizací.

i) Iniciovat zřízení ministerstva pro mládež, rodinu a seniory, případně vložení této problematiky do úkolů některého stávajícího ministerstva. Navrhnout zavedení mezinárodního dokladu seniorského stavu pro prokazování při uplatňování nároků na seniorské slevy v EU.

k) Rozšiřovat mezinárodní styky, usilovat o zlepšení spolupráce organizací seniorů v zemích EU a o sjednocení centrální. Jednáním s poslanci evropského parlamentu a s komisařem Evropské komise prosazovat zvýšení zájmu EU o seniory, sjednocování seniorské politiky a systémů zabezpečujících dobré životní podmínky seniorů ve všech členských zemích.

l) Soustavnou pozornost věnovat pravidelnému informování veřejnosti o postavení seniorů ve společnosti, o jejich problémech i aktivitách a propagaci RS ČR. Jednat s představiteli tisku, rozhlasu a televize o změně mediálního obrazu seniorské populace. Dále zkvalitňovat obsah a rozšiřovat prodej periodika Rady, tj. Doby seniorů.

V Praze dne 15. května 2009

1. sjezd RS ČR